Žvalgomųjų tyrinėjimų Trakų mieste, sklype Trakų g. 27A, metu nustatyta, kad čia esantis kultūrinis sluoksnis labai apardytas, tačiau dar yra plotų su išlikusiu XVIII a. datuojamu kultūriniu sluoksniu.

Trakų St. 27A

In 2011, three test pits and a 16 m^2 trench (a total of 22 m^2) were excavated in the plot at Trakų St. 27A (Fig. 1). A layer with grey earth and 18th – early 20th-century finds and isolated 20–30 cm diameter stones was discovered in the trench.

UKMERGĖ

Eugenijus Butėnas, Romas Jarockis

Žvalgomieji tyrimai Ukmergės senamiestyje

2011 m. Ukmergės senamiestyje (UK 17116) ir jo vizualinės apsaugos pozonyje Darbininkų, Gražinos, Klaipėdos, Nuotekų, Pašilės, Paupio, Pavasario, Siaurojoje, Smėlių, Sodų, Vasario 16-osios ir Žilvičių gatvėse vykdyti žvalgomieji tyrimai. Jų metu buvo ištirti 73 šurfai – iš viso 148 m^2 plotas. Šurfuose 1–26, 28–53 ir 55–73 fiksuotas nuo 35 cm iki 1,7 m storio kultūrinis sluoksnis, datuojamas XIX–XX a. Šurfe 27, ties Nuotekų ir Lelijų gatvių sankryža, 1,1–1,2 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus užfiksuotas 70–80 cm storio kultūrinis sluoksnis su XVII–XVIII a. archeologiniais radiniais (1 pav.). Paupio gatvėje, 38 m į ŠR nuo šios gatvės ir Piliakalnio gatvės sankryžos, šurfe 54, 60–70 cm gylyje nuo esamo žemės paviršiaus užfiksuotas iki 60 cm storio kultūrinis sluoksnis, galimai skiriamas Ukmergės pilies egzistavimo laikotarpiui (XIV–XV a.).

1 pav. Koklių fragmentai. R. Jarockio nuotr.

Fig. 1. Stove tile fragments.

The Field Evaluations in Ukmergė Old Town

In 2011, evaluations were conducted in Darbininkų, Gražinos, Klaipėdos, Nuotekų, Pašilės, Paupio, Pavasario, Siaurojoje, Smėlių, Sodų, Vasario 16-os, and Žilvičių Streets in Ukmergė Old Town. 73 test pits (a total of 148 m^2) were excavated. A 70–80 cm thick cultural layer with 17th–18th-century finds was found 1.1–1.2 m from the current ground's surface in test pit 27 at the intersection of Nuotekų and Lelijų Streets (Fig. 1).

UTENA

Marius Mockus, Ernestas Derkintis

Tyrimai Utenos senamiestyje

UAB „Elektros tinklo paslaugos“ Utenos miesto centre, saugomoje senojo miesto dalyje (UK 27626) – Bažnyčios, Daukanto, Kęstučio gatvėse ir Utenio aikštėje, bendroje 1,1 km ilgio atkarpoje tiesė naujas elektros kabelių li-

nijas. Prieš žemės kasimo darbus būsimose jų vietose atlikti archeologiniai tyrimai. Tyrimai vykdyti 2 etapais. Pradžioje atlikti žvalgomieji tyrimai, kurių metu nustatytas archeologiškai vertingų kultūrinių sluoksnių paplitimas bei jų būklė. Remiantis šiais duomenimis vėliau suplanuoti detalieji tyrimai.

Žvalgomųjų tyrimų metu ištirti 27 šurfai: 1x1 m dydžio žaliosiose zonose ir 1,2x1,2 m dydžio šaligatvių vietose. Jų metu paaiškėjo, kad Daukanto gatvėje, 312 m ilgio atkarpoje, Bažnyčios gatvės P dalyje nuo sankryžos su Daukanto gatve iki Vytauto aikštės, 94 m ilgio atkarpoje, Kęstučio gatvės V dalyje, 62 m ilgio atkarpoje, nėra archeologiniu požiūriu vertingų kultūrinių sluoksnių. Utenio aikštės 10 namo kieme, 27 m ilgio atkarpoje, Bažnyčios gatvės Š dalyje nuo jos pradžios iki sankryžos su Daukanto gatve, 83 m ilgio atkarpoje, Bažnyčios gatvės Š dalyje nuo jos sankryžos su Daukanto gatve iki Vytauto aikštės, 96 m ilgio atkarpoje ir Vytauto aikštėje, 90 m ilgio atkarpoje archeologiškai vertingi sluoksniai yra sunaikinti vykdant ankstesnius komunikacijų tiesimo darbus, todėl atliekant elektros kabelių tiesimo darbus buvo tik žvalgoma.

Bažnyčios gatvėje rasta 120 radinių, datuojamų XIX–XX a. Tai 91 buitinės keramikos fragmentas: 48 puodų sienelės su tamsiai ruda, žalia glazūra, 16 puodynių dugnų fragmentų, 4 puodynių angų fragmentai su tokia pat glazūra, 19 lėkščių fragmentų, 3 nuskilusios puodynių ąselės, keraminės keptuvės (?) kojelė, 9 fajansinių indų šukės, 2 statybinės keramikos šukės, 6 koklių fragmentai, dengti juoda bei ruda glazūra, 3 koklių fragmentai be glazūros (vidinė koklio dalis). Be keramikos rasti 3 stiklinių butelių dugneliai, kaklelis, sienelė, 6 gabalėliai odos ir bato kulnas, kaltinė vinis.

S. Daukanto gatvėje rasti 7 radiniai, datuojami XIX–XX a. Tai 5 buitinės keramikos fragmentai: 4 puodų sienelės šukės su tamsiai ruda glazūra, puodynės dugno fragmentas, stiklinio butelio šukė ir fajansinio indo dužena.

Detalūs tyrimai vykdyti ties Kęstučio g. 1 namu, 22 m ilgio atkarpoje, ties Kęstučio g. 9 namo sklypu, 19 m ilgio atkarpoje ir ties Utenio aikštės 12 namu, 25 m ilgio atkarpoje, bendrame 66 m^2 plote.

Ties **Kęstučio** g. 1 sklypu tyrinėtas 22x 1 m dydžio plotas (22 m^2). R sienelės stratigrafija tiriamos atkarpos pradžioje, arčiau Vytauto aikštės buvo tokia: 0–5 cm gylyje – šaligatvio plytelės, 5–12 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 12–17 cm gylyje – buvusio šaligatvio senos plytelės, 17–23 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 23–53 cm gylyje – rudos žemės sluoksnis, 53–63 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 63–80 cm gylyje – rudos žemės sluoksnis su plytų nuolaužomis bei smėlio priemaiša. R sienelės stratigrafija ties tiriamos atkarpos viduriu (10 m nuo atkarpos pradžios, Vytauto aikštės pusėje) buvo kitokia: 0–5 cm gylyje – šaligatvio plytelė, 5–12 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 12–17 cm gylyje – buvusio šaligatvio senosios plytelės, 17–80 cm gylyje – rudos žemės sluoksnis. V sienelės stratigrafija atkarpos pradžioje (ties Vytauto aikšte): 0–5 cm gylyje – šaligatvio plytelė, 5–10 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 10–15 cm gylyje – buvusio šaligatvio senosios plytelės, 15–20 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 20–56 cm gylyje – rudos spalvos žemės sluoksnis, 56–60 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 60–90 cm gylyje – rudos spalvos žemės sluoksnis. V sienelės stratigrafija atkarpos pabaigoje buvo tokia: 0–5 cm gylyje – šaligatvio plytelė, 5–10 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 10–15 cm gylyje – buvusio šaligat-

vio senosios plytelės, 15–20 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 20–45 cm gylyje – rudos spalvos žemės sluoksnis, 45–50 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 50–90 cm gylyje – rudos spalvos žemės sluoksnis. 90 cm gylyje rasti archeologiniai radiniai: keramikos šukės, kaulai bei jų fragmentai. V sienelėje, 2,6 m atstumu nuo atkarpos galo fiksuotas perkasimas – žvalgomųjų tyrimų metu tirto šurfo 22 profilis.

Ties Kęstučio g. 9 sklypu, nuo vandentiekio trasos iki K. Ladygos gatvės tyrinėtas 19x1 m dydžio plotas (19 m^2). Tiriamos atkarpos pradžia buvo įgilinta 1,25 m, kadangi nutarta elektros kabelius nutiesti po šalia esančiu vandentiekiu. Atkarpos pirmajame metre, R sienelėje, fiksuota tokia stratigrafija: 0–5 cm gylyje – šaligatvio plytelės, 5–35 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 35–1,25 cm gylyje – juodos žemės sluoksnis su smėlio priemaiša. Tame pačiame metre V sienelėje fiksuota kiek kitokia stratigrafija: 0–5 cm gylyje – šaligatvio plytelės, 5–25 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 25–45 cm gylyje – perkasimas, 45–115 cm gylyje – rudos žemės sluoksnis. Tolesnė R sienelės stratigrafija: 0–5 cm gylyje – šaligatvio plytelės, 5–35 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 35–85 cm gylyje – rudos žemės sluoksnis su smėlio ir griuvenų intarpais. V sienelėje toliau buvo tokie sluoksniai: 0–5 cm gylyje – šaligatvio plytelė, 5–20 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 20–70 cm gylyje – rudos žemės su smėlio priemaišomis sluoksnis. Atkarpos 13 metre V sienelėje buvo taisyklingo keturkampio formos perkasimas – žvalgomųjų tyrinėjimų metu tirto šurfo 24 V sienelė. Kęstučio gatvėje abiejuose plotuose rasta 13 radinių, datuotų XIX–XX a. Tai 12 buitinės keramikos fragmentų: 11 puodų sienelių su tamsiai ruda ir žalia glazūra, puodynės dugno šukė su žalia glazūra ir koklio fragmentas.

Ties **Utenio** aikštės 12 namo sklypu tyrinėtas 25x1 m dydžio plotas (25 m^2). Jo R sienelės stratigrafija sklypo žaliojoje zonoje buvo tokia: 0–20 cm gylyje – velėna, 20–35 cm gylyje – akmenų grindinys, 35–50 cm gylyje – molio sluoksnis, 50–80 cm gylyje – juodos žemės sluoksnis. R sienelės stratigrafija ties svečių namais buvo kiek kitokia: 0–15 cm gylyje – takelio bortelis, 15–35 cm gylyje – rudos žemės sluoksnis su smėlio intarpais, 35–80 cm gylyje – rudos žemės sluoksnis. Dar kitokia R sienelės stratigrafija buvo ties notaro kontora: 0–20 cm gylyje – velėnos sluoksnis, 20–40 cm gylyje – smėlio sluoksnis, 40–80 cm gylyje – pilkos žemės sluoksnis. Tyrinėtoje vietoje rasti 87 radiniai, kurie datuojami XVIII a. pabaiga – XX a. Tai 43 buitinės keramikos fragmentai: 38 puodų sienelės su tamsiai ruda, žalia, balta glazūra, 6 puodynių dugnų fragmentai, 14 puodynių angų fragmentų su tokia pat glazūra, 7 molinių lėkščių fragmentai, 4 nuskilusios puodynių ąselės, 4 statybinės keramikos šukės, 8 koklių fragmentai, dengti juoda bei šviesiai ruda glazūra. Be keramikos rasti geležiniai – raktas, kaltinė vinis, kaplys, pasaga, dalis odinio bato, titnago dirbinėlio fragmentas.

Detaliųjų archeologinių tyrinėjimų Utenos senamiestyje metu aptikta apie 200 archeologinių radinių bei apie 100 gyvūnų kaulų. Tyrinėti kultūriniai sluoksniai datuojami XVIII a. pabaiga – XX a. pradžia.

The Excavations in Utena Old Town

In 2011, an excavation was conducted at new power cable sites (a total length of 1.1 km) in Bažnyčios, Daukanto, and Kęstučio Streets and in Utenio Square in the centre of Utena.

Initially, 27 test pits were excavated during an evaluation in order to determine the incidence of the cultural layer and the degree of its survival. 19th–20th-century finds were found during the evaluation in Bažnyčios and S. Daukanto Streets. Excavations (a total of 66 m^2) were conducted in a 22 m long segment at Kęstučio St. 1, in a 19 m long segment at Kęstučio St. 9, and in a 25 m long segment at Utenio Sq. 12. A cultural layer up to 1.25 m thick with 18th–20th-century finds: potsherds, glass shards, stove tile fragments, and small isolated metal artefacts, was found at these locations.

VALKININKAI

Darius Kontrimas

Žvalgomieji tyrinėjimai Valkininkuose

Valkininkai rašytiniuose šaltiniuose aptinkami nuo XIV a. XVI a. I pusėje Valkininkuose būta 30 gatvių, kurių kiekviena skirta kuriai nors amatų rūšiai. XVI a. vykdant valakų reformą amatininkai buvo iškeldinti iš miestelio į paskirtas jiems žemes. XVI a. pirmame ketvirtyje Valkininkai minimi kaip niekuo nuo kitų nesiskiriantis miestelis, o jau 1556 m. minimas Valkininkų valsčius, Valkininkai įtraukti į 1529–1567 m. Lietuvos miestų sąrašus. XVI a. II pusėje, pradėjus veikti ginklų liejyklai-kalyklai, Valkininkams prasidėjo klestėjimo laikotarpis. 1581 m. miestui suteiktos Magdeburgo teisės. Šiaurės karo metu Valkininkai buvo sudeginti, nusiaubti. Sunaikinta patrankų liejykla-kalykla, nusiaubtas karališkas dvaras. Po šio karo Valkininkuose ir arti esančiose apylinkėse buvo išlikę tik 135 sodybos, 25 visiškai tušti sklypai, 34 žydų šeimos ir keli amatininkai. Tik po 1723–1724 m. Valkininkai šiek tiek atgijo. Lenkų okupacijos metais 1932–1936 m. laikotarpiu akmenimis buvo išgrįstos Valkininkų miestelio gatvės, namai suremontuoti ir įvesti gatvių pavadinimai. Buvo išgrįsta apie 1 km ilgio Vilniaus gatvė iki Gelužos tilto Pakleštarės kaime (Arlauskas R., *Valkininkų kraštas istorijos verpetuose*, 2005, Vilnius, p. 39, 96).

Pirmą kartą archeologiniai tyrimai Valkininkuose vykdyti 1991 m. Tuomet KPC (vadovas Saulius Berulis) juose atliko nedidelės apimties žvalgomuosius tyrimus, kurių metu buvo nustatytos Valkininkų senamiesčio kultūrinio sluoksnio ribos. 2005 m. LII tyrinėjo Vilniaus gatvėje (vadovas Saulius Sarcevičius). Tyrimų metu buvo ištirta 10 šurfų, iš viso 12 m^2. Juose aptiktas iki 1,3 m storio kultūrinis sluoksnis su XVII–XX a. radiniais. Šurfuose 8–9, 20–25 cm gylyje atidengtas XX a. naudotas grindinys. 2006 m. LII tyrinėjo Dzūkų ir Vilniaus gatvėse (vadovė Justina Ramanauskienė), aptiko iki 1,2 m storio XIX–XX a. kultūrinį sluoksnį. 2010 m. Vilniaus g. 50, sklypo PR dalyje Ingrida Vosyliūtė ištyrė 3 šurfus, iš viso 3,85 m^2 plotą, aptiko 0,9–1,7 m storio XVIII a. pabaigos – XX a. II pusės kultūrinį sluoksnį.

2011 m. rugsėjo 14–30 dienomis buvo atlikti žvalgomieji tyrinėjimai rekonstruojamose P. Buckaus, Krantinės, Liepto ir Vilniaus gatvėse, kurios patenka į Valkininkų miestelio istorinę dalį (UK 17118) ir Valkininkų senamiesčio kultūrinį sluoksnį (UK 21483). Tyrinėjimų metu šurfai kasti kas 25–50 m vienas nuo kito (1 pav.).

Vilniaus gatvės atkarpoje tarp tilto per Gelužos upę ir parduotuvės (namo 68) šurfai